

Flommen fra Brimkjelen.

Av D. Ingstad.

Fisfeskøytene hadde lenge drevet etter silden i fjordbuktene inne i sogn. Hvor Jostedalselven munner ut i Lusterfjorden, var der satt et stort steng, som lovet godt. Men ut i uken tok elven til å bli mistenkkelig. Vannet ble mørkere, og der kom busker og småtrær flytende. Mot lørdagen brøt det løs for alvor. I tylfstevis kom det farende svære furuer med rot og topp, bjerketrær med barken avslitt, stubber, tømmer og gardstaur. Fisserne måtte redde noten i all hast, og silden gikk på sjøen. Der meldtes at broer var brutt, og at veien og jordene i Jostedalen sto under vann i flere kilometers lengde. Det var Leirdøla som hadde slått seg vill.

Leirdøla kommer fra en arm av Jostedalsbréen, løper gjennom Sunnbergdalen, og tar så nedover i styk og fosser mellom høye fjell, til den når stedet hvor flatene begynner ved Leirdøla bro. Herfra løper den over store furumoer frem til Jostedalselven.

Det var på de tider, da høstflommen fra bréen skulle komme.

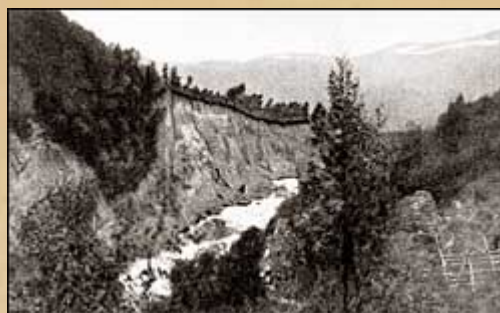
Først i uken begynte vannet å stige, og vokste så stadig med tiltagende fart, til vannføringen ble overhending. Oppe i Sunnbergdalen tok strømmen fatt i bakkene, grov seg videre inn og brøt ut store ras på lang vei. Nede ved broen, hvor elven kommer ut av en trang fjellstrupe, gikk det vilt for seg. Elven løp tykk og sortgul i en eneste foss. Rampesten på mange hestelast kom nedover med hule brak, grus flommet utover på alle kanter, og karet på vestsiden av hvelvbroen strøk med. Ennu en tid stod stenbuen igjen, men strømmen steg så høyt at den til og med kastet storkamp over hvelvet. Så brøt det hele ned, og et øyeblikk etter var det intet igjen av buen. — Nedenfor brostedet skiftet elven løp, tok med seg størsteparten av en skogledd furumo, flommet over jordene og dekket det hele til med en veldig røys av sten. Men så stor som flaten var, rakk den allikevel ikke til for massene, som Leirdøla førte med seg. I hovedelven vokste der opp en demning, og der dannet seg en sjø som oversvømmet lange strekninger innover Jostedalen. Lenger nede la der seg opp grusbanker, og strømmen skiftet leie her og der. Somme steder gikk det ut over skogen, annetsteds gled veien ut. Et par mil utover fjorden driver der store flak av bark, flis og røtter, og hundrevis av trær er dratt iland langs fjøkanten.

Om aftenen — den 14. august 1926 — har Leirdøla sprenget seg, og vannet tar til å falle. Folk går omkring og ser på ødeleggelsen ved brostedet og elvens herjinger utover egnen. Så spørres der: Hva er grunnen til storflommen? Noe snyderlig regn har det ikke vært, heller ikke sønnenvind og ismelting over Jostedalstréen.

De som er eldst på stedet, har svaret ferdig: Bréen dekker over en sjø. Ved sjøens munning under ismassen danner der seg en demning av isblokker og sørpe. Vannet i sjøen vokser stadig i sommertiden. Når så vannspeilet er steget høyt nok ut på høsten, bryter isdammen ned, og da kommer flommen. Dette lyder jo halvt som et eventyr, men det nevnes et og annet, som kunne gjøre beretningen mere trolig. Flommen melder seg stadig til bestemt tid, omkring første del av august måned, enten det er regn og varm luft eller klarvær og kaldt; vær og nedbør har således intet å si. Og derneft heter det, at flommen alltid følger en fast regel, stiger først langsomt, så stadig sterkere som den bryter ned et løp, og når så toppen er nådd, synker elven på kort tid ned mot den vanlige vannføring. Senere kommer tilløpet fra bréen jevnt og rolig like til neste høst.

Hva man skal tro om dette med fjøen under bréen, er det gitt, at saken kunne friste til undersøkelse.

Elven var gått adskillig ned, da vi dro oppover. I de høyere strøk ovenfor gjelene hadde vannet truffet seg tilbake til sitt leie, men det viste seg, hva den hadde utrettet innover dalsidene. Istedenfor sfogklædd grunn sto der loddrette mæler på 10 til 30 meters høyde. Av og til raste der ennu hele sfred ut med kampesten og grus; drønnet hørtes på lang avstand. Her og der la en gammel furu seg over og gikk på hodet i stupet. Oppe ved Tunsbergdalsvannet var det slutt med utgravningen, for her lå det fjell i dagen. Tunsbergdalsvannet er henved 3 km langt og temmelig bredt. Oppover i 8 kilometers lengde fra munningen av strekker seg en vid og flat dal med bunnen fledd av gresf og småkratt. I den øvre ende stikker bréen frem. Flommen har stått en drøy mennishøyde over dalbunnen ved vannet. Overalt er bladverk og grener dekket av et tørket slamlag, så fint i kornet at det gyver opp i støvsfyer, når man tar seg frem mellom buskene.

Oppe ved bréen ligger der voll efter voll av gammel brégrus, som betegner, hvor issfoten har vært ved de forskjellige tider. I de siste 35 – 40 år har den truffet seg omkring 300 meter tilbake.

Tunsbergdalsbréen er 1½ kilometer lang og omkring 1,5 kilometer bred. Fra breporten stiger den bratt i førstningen og er revnet i et virvar av svære blå-is. Ovenfor blir sfprekkene færre jo lenger man når innover; først går de som kurver tvers over issflaten, senere drar de seg mere langsefter. Isen blir grålig og temmelig jevn. Hift og her går det kløfter ned på store dyp, eller en bré-elv stuper ned i en trakt med sider som av klart grønlig glass. Det er ikke vanskelig å finne frem over flaten, men kilometrene blir utrolig lange ved alle de omveier som må til for sprekkenes skyld. Foran ofs i vest vider bréen seg ut mot en bukt i fjellmassen, hvor vi sfimter en hengende issfjel i bakgrunnen. Brimfjelen kalles stedet.

Vi er ruffet 4 — 5 kilometer oppover bréen, og inn mot fjelen. Ved isen er der ingen sfynderlig forandring å merke, uten at farven sfifter litt i lysere og mørkere grått. Det ser ikke ut til, at der skal finnes noe, som kan vidne for myten om den skjulte fjø eller gi beskjed om flommen. —

Da stopper vi opp med ett og står håndfalne: Flaten foran ofs er som sunket rett ned i et stort dyp. Det grå dekke er borte. Nede i dypet brer det seg en stor slette, og ut over denne ligger der en by av sfinnende hvit marmor. sommesteds raker der opp farn, kupler og søyler. Hift og her står en veldig pyramide, eller et halvt nedfallent slott, annetsteds en hel festning med svære loddrette murer. Innimellom alt det sfinnende og glitrende hvite, som solen brytes mot, går der dype, blågrønne bånd og slukter videre ned i dypet. Synet er helt betagende.

Her står vi da foran løfningen av gåten. Her har flommen hatt sin kilde.

Brimfjelen danner en bred botn i de høye fjellplatå som på vestsiden begrenser Tunsbergdalsbréen. Det er jøfel-isen som har hulet den ut i forhistorisk tid. På 3 kanter stiger fjellsidene opp, på den fjerde ligger bréen og stenger botnen som en høy barriere.

Ned til fjelen løper smeltevannet fra sneen og bréene på fjellene ovenfor, likeså fra endel av Tunsbergdalsbréen. Barrieren er ikke kompakt masse, men gjennomskåret av sprekker, mange av dem nede i dypet. Lange tider av året finner vannet avløp her, men litt etter litt kan sprekkeene stoppes fulle av isstykker og snesørpe, som bindes sammen av frosten, eller de lukkes ved bréens bevegelser og fryser til. Så stiger vannet etter hvert. Men før det når til bréens høyde, skjer det ett eller annet. Enten finner vannet en kløft opppe i bréen og skjærer seg ned her, eller det svære vanntrykk åpner sprekker i dypet. Det kan også hende, at det under bréens vandring (Tunsbergdalsbréens største hastighet i hovedløpet regnes til omkring en halv meter pr. døgn, langs sidene mindre) danner seg spalter og hulveier gjennom isen. — Nok er det, vannet tar til å løpe ut. Når åpningen er blitt stor nok, og veien klar, velter hovedmassen av beholdningen frem under bréen, og så har man storflommen.

Det viser seg, at Tunsbergdalsbréen har struffet seg innover i fjelen og for en stor del hvilt på vannet. Somme steder har den kalvet, så større og mindre isfjell har flytt omkring. Og fra fjellsidene har jøfelen skutt sine masser utover. Når så isen er tømt, finner man alt dette igjen; det er den hvite by, som ligger spredt utover på bunnen, så langt ned, man kan se.

Hva der rommes i fjelen, er ikke bare småslumper. Barometeret viser, at bunnen av basfenget, så dypt det kunne nåes mellom isblokkene, ligger inntil 56 meter lavere enn bréen, regnet til overkanten av bruddveggen mot fjelen; det har manglet 6 – 8 meter på, at vannspeilet nådde opp til kantens nivå. — Bruddlinjen langs bréen er ca. 1 kilometer lang. Overflaten av det sunne parti i fjelen holder omkring 800 mål, og vannmassen har antagelig utgjort 25 å 30 millioner kubikkmeter. Enda kan der ha vært beholdninger, som ikke lå i dagen. Slike masser måtte da også til for å sette Tunsbergdalen under vann og skape en flom som den, der slapp løs over egnen denne gang.

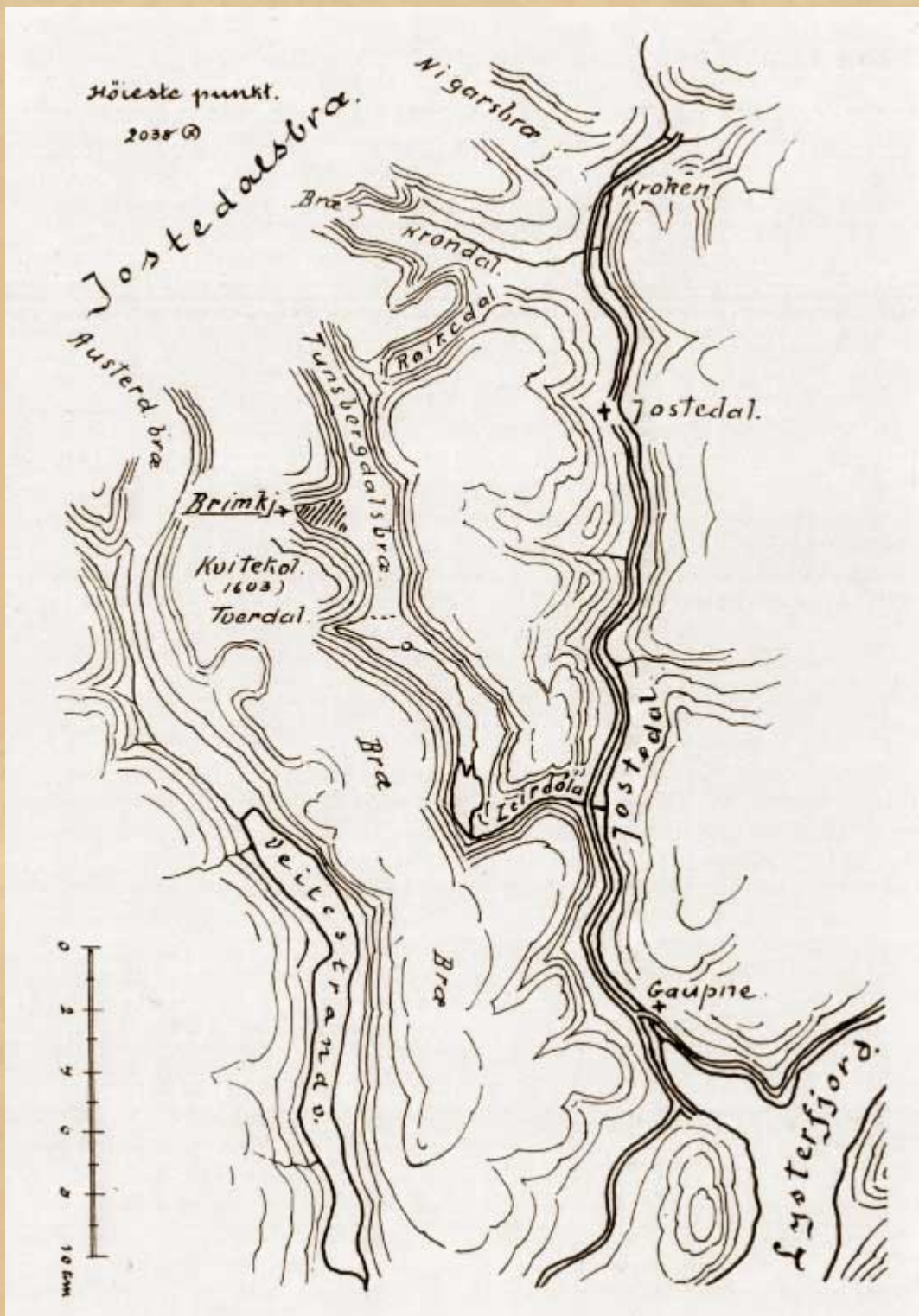
Høstflommene i Leirdøla er forskjellige fra år til år. som regel er de ganske moderate og gjør ingen skade. Vannet i Brimfjelen har da funnet avløp under bréen, før det er vokst til noen større mengde. Men enkelte år har også i tidligere tid bragt flom, som har herjet slem. I 1900 hadde man en av de største i manns minne. Da skiftet elven løp og brøt ned hovedveisbroen, som dengang lå lenger nede. 3 år etter kom en ny oversvømmelse. Noe senere er den store hvelvbro oppført, den som strøk med i år. Broen ble bygget fullt så høy, som erfaringene fra flommene skulle tilsi. At dette ikke på langt nær slo til, viser at vannføringen i høst må ha vært overhending stor.

Flombrudd som de ved Tunsbergdalsbréen kjennes også fra andre bréegner. Skadevatnet oppe ved Gostedalsbréen skal ha artet seg på samme vis som Brimfjelen. Likefå Mjølkedalsvatnet. Nest kjent er Demmevatnet (ved Hardangerjøfelen), hvis flommer gjorde slikt ugagn i Simodalen, at det måtte skytes en tunnel for å hindre vannet fra å stige opp og sprengte isdammen. Siden har dalen vært fri for skadeflom.

Ved Brimfjelen ligger alt slikt til, at det vanskelig kan dannes avløp ved kunstige midler. En tunnel vil her bli så lang og så kostbar at anlegget neppe kan komme på tale i noen nær framtid.

Men etter det man nu har sett om forholdene oppe ved bréen, må der regnes med at nye katastrofer kan inntre når som helst, og det kan fryktes skade i betydelig omfang både på jordsmonn og veier.

Det får da bli nede i dalen at forsvaret mot flommen taes opp, så lenge det ikke er skaffet nytt avløp fra fjelen.

Alle bileti er tekne av R. Knudsen.
DNB-årboki 1927.